

Technologické desatero (nejen) pro časy koronaviru

aneb

Moderní technologie jdou ruku v ruce s lidskými právy i ve výjimečných stavech

Dokument byl vypracován *Pracovní skupinou pro lidská práva a moderní technologie Rady vlády pro lidská práva*, která sdružuje odborníky státního, akademického, neziskového i soukromého sektoru v oblasti lidských práv a moderních technologií. Tito odborníci upozorňují na případy potenciálního i reálného porušení lidských práv, souvisejícího s využíváním moderních technologií v čase koronavirové epidemie. Z jejich diskusí vyplynulo deset opatření, určených aktérům státní i soukromé sféry, která by podle názoru Pracovní skupiny napomohla stávající situaci, případně by byla užitečná do budoucna.

1. Technologie a digitalizace se v době koronaviru ukázaly jako klíčové. Je proto vhodné pokračovat v jejich zavádění napříč odvětvími (např. v oblastech telekomunikační infrastruktury, e-governmentu či distančního vzdělávání). Používání technologií je třeba doprovázet odpovídající finanční podporou a zvyšováním kvalifikace osob, které s nimi mají pracovat (a to jak ve státních orgánech, tak mezi uživateli). Přispívat k rozvoji digitalizace je úkolem primárně veřejné správy. Technologická opatření, která byla zavedena během krizové situace, a která se osvědčila bez negativního dopadu či přispěla k dodržování lidských práv, by se měla zachovat.

2. I během výjimečných situací musí být zajištěn chod soudních a správních orgánů, především s cílem neprodlužovat délku řízení nad únosnou mez. Je třeba hledat možnosti využití moderních technologií, které by těmto orgánům řádný a nepřetržitý chod umožnily. Tato řešení musí především naplňovat právo na spravedlivý proces.

3. Ani za výjimečných situací nesmí být existující nástroje a procesy využívány k zásadně odlišnému účelu, než pro jaký byly původně vytvořeny, např. ke sledování či profilování obyvatel. Není možné data sbírat v nadměrném množství a propojovat data v registrech způsobem, který by významně měnil jejich dříve určený účel. Stejně tak nadměrné sledování osob, zasahující do soukromí a důstojnosti, je nepřípustné.

4. Nouzové situace nejsou omluvou pro nedodržování pravidel ochrany osobních údajů. Naopak právě v souvislosti s větším využíváním technologických nástrojů roste význam této ochrany. Je třeba klást důraz na transparentnost zpracování dat a jeho soulad s pravidly ochrany soukromí a osobních údajů, jakož i zákazem diskriminace. Je nezbytné provést analýzu dosavadního nakládání s osobními údaji v době mimořádných opatření, aby bylo možné se poučit z chyb a nedostatků.

5. Současně se zaváděním moderních technologií a postupů je nutné zajistit, aby je jejich adresáti mohli užívat. Nezajištěné připojení, vybavení či nedostatek digitálních dovedností mohou vést k vyloučení určitých skupin z účasti na společenském životě (senioři, osoby se speciálními potřebami, žáci vzdělávání z domova, samoživitelé atd.). S obdobnými problémy se však mohou ze stejných důvodů potýkat též podnikatelé.

6. Informace předávané prostřednictvím technologií musí respektovat všechny adresáty a přizpůsobit tomu svou formu (např. převádění do znakového jazyka nebo uzpůsobení pro slabozraké a nevidomé). Zároveň by nadále měl existovat i nedigitální způsob komunikace pro ty, kteří moderní technologie využívat nemohou nebo nechtějí.

7. Přístup k informacím je klíčový zejména v krizových situacích. Média by měla dodržovat profesionální a etické standardy odpovědné žurnalistiky a zveřejňovat jen ověřené informace. Měla by se rovněž vyvarovat stigmatizace obětí krizových situací či bezdůvodného spojování určitých společenských skupin s probíhající krizí. Stát by měl fungovat otevřeně, poskytovat médiím relevantní informace ve srozumitelné a přístupné formě a neutajovat klíčová fakta, avšak ani nešířit paniku. Stát se nesmí uchýlovat k cenzuře.

8. Využívání moderních technologií při řešení krizových situací musí být vždy provázeno jasným, přesvědčivým a jednotným vysvětlením jejich smyslu a cílů. Adresáti musí opatřením především rozumět a věřit jim na základě faktu, transparentní komunikace a odbornosti. Průvodním jevem dnešní společnosti je nárůst dezinformací, konspiračních teorií a relativizace faktů ohrožujících řešení krizových situací. Stát i média by proto měly společně usilovat o společenskou osvětu a poskytovat návod pro využívání moderních technologií k úspěšnému zvládnutí krizových situací.

9. Zaměstnanci státního i soukromého sektoru by měli být školeni v oblasti kyberbezpečnosti a pravidel bezpečné práce z domova/online. Školení by mělo být přínosné pro daného zaměstnance a reagovat na aktuální hrozby, které jsou problémem v dané oblasti. Osvojení potřebných znalostí je vhodné testovat tak, aby se zjistily případné nedostatky školení. Soukromé podniky a státní instituce by měly monitorovat a podle toho zvyšovat bezpečnost svých sítí, dodavatelů vybavení, služeb a softwaru.

10. Zaměstnavatelé by měli podle svých možností více využívat flexibilní formy práce svých zaměstnanců, ve formě prospěšné oběma stranám, s cílem dosažení lepší rovnováhy pracovního a rodinného života a vyššího pracovního zapojení osob pečujících o děti či závislé osoby. Flexibilní formy práce zároveň nesmí vést k porušování zákoníku práce, zejména při rozvrhu a dodržování pracovní doby. Zaměstnavatelé i zaměstnanci by se rovněž měli vzdělávat ve využívání flexibilních forem práce, včetně nastavení rovnováhy mezi online a off-line životem.